

Закон о Заштитнику грађана

Закон је објављен у "Службеном гласнику РС", бр.
79/2005 и 54/2007.

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом установљава се Заштитник грађана као независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења (у даљем тексту: органи управе).

Заштитник грађана се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права.

Под појмом грађанин, у смислу овог закона, подразумева се не само физичко лице које је домаћи држављанин, већ и свако физичко лице страни држављанин, као и свако домаће или страно правно лице о чијим правима и обавезама одлучују органи управе из става 1. овог члана.

Члан 2.

Заштитник грађана је независан и самосталан у обављању послова утврђених овим законом и нико нема право да утиче на његов рад и поступање.

У обављању послова из своје надлежности Заштитник грађана поступа у оквиру Устава, закона и других прописа и општих аката, као и ратификованих међународних уговора и општеприхваћених правила међународног права.

Заштитник грађана за свој рад одговара Народној скупштини (у даљем тексту: Скупштина).

Члан 3.

Седиште Заштитника грађана је у Београду.

Заштитник грађана одлуком може образовати канцеларије и ван свог седишта.

Општим актом о организацији и раду стручне службе Заштитника грађана уређује се обављање послова у канцеларијама.

II. ИЗБОР И ПРЕСТАНАК ФУНКЦИЈЕ

Члан 4.

Заштитника грађана бира Скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог одбора надлежног за уставна питања (у даљем тексту: Одбор).

Кандидата за Заштитника грађана Одбору има право да предложи свака посланичка група у Скупштини.

Више посланичких група могу да предложе заједничког кандидата за Заштитника грађана.

Предлог за избор Заштитника грађана утврђује се већином гласова од укупног броја чланова Одбора.

Пре утврђивања предлога за избор Заштитника грађана, Одбор може одлучити да одржи седницу на којој ће свим кандидатима бити омогућено да изнесу своје ставове о улози и начину остваривања функције Заштитника грађана.

Заштитник грађана се бира на време од пет година и исто лице може бити највише два пута узастопно бирано на ову функцију.

Поступак за избор Заштитника грађана започиње најкасније шест месеци пре истека мандата претходног Заштитника грађана.

Члан 5.

За Заштитника грађана може бити изабран држављанин Републике Србије који испуњава следеће услове:

- 1) да је дипломирани правник;
- 2) да има најмање десет година искуства на правним пословима који су од значаја за обављање послова из надлежности Заштитника грађана;
- 3) да поседује високе моралне и стручне квалитете;
- 4) да има запажено искуство у заштити права грађана.

Члан 6.

Заштитник грађана има четири заменика који му помажу у обављању послова утврђених овим законом, у оквиру овлашћења која им он пренесе.

Приликом преношења овлашћења заменицима, Заштитник грађана посебно води рачуна о томе да се обезбеди одређена специјализација за обављање послова из надлежности Заштитника грађана, нарочито у погледу заштите права лица лишених слободe, равноправности полова, права детета, права припадника националних мањина и права особа са инвалидитетом.

Заштитник грађана одређује заменика који ће га замењивати у случају његове одсутности или спречености да обавља послове.

Заменике Заштитника грађана бира Скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог Заштитника грађана.

Заменици Заштитника грађана бирају се на време од пет година и исто лице може највише два пута узастопно бити бирано на ову функцију.

За заменика Заштитника грађана може бити изабран држављанин Републике Србије који испуњава следеће услове:

- 1) да има високу стручну спрему;
- 2) да има најмање пет година искуства у области која је од значаја за обављање послова из надлежности Заштитника грађана;
- 3) да поседује високе моралне и стручне квалитете;
- 4) да има запажено искуство у заштити права грађана.

Члан 7.

Заштитник грађана и његови заменици пре ступања на дужност полажу заклетву која гласи: "Заклињем се да ћу своју дужност обављати одговорно, непристрасно и независно, у складу са Уставом и законом и да ћу савесно радити на заштити и унапређењу људских права и слобода".

Заштитник грађана полаже заклетву пред Скупштином, а његови заменици пред председником Скупштине.

Члан 8.

Сматра се да је Заштитник грађана, односно заменик Заштитника грађана ступио на дужност моментом полагања заклетве.

Ако Заштитник грађана, односно заменик Заштитника грађана без оправданог разлога не ступи на дужност у року од 30 дана од дана полагања заклетве, сматра се да није изабран, што Скупштина констатује на основу обавештења Одбора. У том случају одмах се покреће поступак за избор новог Заштитника грађана, односно његовог заменика.

Члан 9.

Са функцијом Заштитника грађана, односно заменика Заштитника грађана неспојиво је обављање друге јавне функције или професионалне делатности, као и обављање друге дужности или посла који би могао утицати на њихову самосталност и независност.

Заштитник грађана и заменик Заштитника грађана не могу бити чланови политичких странака.

Заштитник грађана и његови заменици имају положај функционера у смислу закона којим се уређује спречавање сукоба интереса у вршењу јавних функција и на њих се у целини примењују одредбе тог закона.

Даном ступања на дужност Заштитнику грађана, односно заменику Заштитника грађана морају престати све јавне, професионалне и друге функције, односно дужности или послови које је до тада обављао, ако су супротни одредбама овог закона, као и чланство у политичким организацијама.

Члан 10.

Заштитник грађана и његови заменици уживају имунитет као народни посланици.

О укидању имунитета Заштитника грађана и његових заменика одлучује Скупштина већином гласова свих народних посланика.

Члан 10а

Заштитник грађана и заменик Заштитника грађана не могу давати изјаве политичке природе.

Члан 11.

Функција Заштитника грађана престаје у следећим случајевима:

- 1) истеком мандата, ако не буде поново изабран;
- 2) смрћу;
- 3) оставком;

- 4) губитком држављанства, што се утврђује на основу акта надлежног државног органа;
- 5) испуњењем услова за пензију у складу са законом;
- 6) наступањем трајне физичке или менталне неспособности за обављање функције, што се утврђује на основу документације релевантне медицинске установе;
- 7) разрешењем.

Члан 12.

Заштитника грађана разрешава Скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог Одбора или најмање једне трећине од укупног броја народних посланика.

Ако предлог за разрешење Заштитника грађана подноси Одбор, потребно је да се за његово подношење изјасни већина од укупног броја чланова Одбора.

Заштитник грађана може бити разрешен једино у следећим случајевима:

- 1) ако нестручно и несавесно обавља своју функцију;
- 2) ако обавља другу јавну функцију или професионалну делатност, ако обавља другу дужност или посао који би могао утицати на његову самосталност и независност, или ако поступа супротно закону којим се уређује спречавање сукоба интереса при вршењу јавних функција;

3) ако буде осуђен за кривично дело које га чини неподобним за обављање ове функције.

Заштитник грађана има право да се на седници Скупштине на којој се одлучује о његовом разрешењу обрати народним посланицима.

Члан 13.

Скупштина на предлог Одбора може донети одлуку о суспензији Заштитника грађана у случају:

- 1) ако је против њега одређен притвор;
- 2) ако је осуђен за кривично дело које га чини неподобним за обављање функције, а пресуда није постала правоснажна.

Одлука о суспензији доноси се већином гласова народних посланика на седници на којој је присутна већина народних посланика.

Скупштина ће укинути одлуку о суспензији чим престану разлози за суспензију.

Члан 14.

Одредбе о престанку функције Заштитника грађана примењују се и на заменика Заштитника грађана, с тим што предлог за његово разрешење може поднети и Заштитник грађана.

Члан 15.

У случају престанка функције Заштитника грађана или заменика Заштитника грађана из разлога наведених у члану 11. тач. 1)-6) овог закона, Скупштина без расправе доноси одлуку којом констатује да су се стекли услови за престанак функције.

Правне последице престанка функције наступају од дана доношења одлуке из става 1. овог члана.

Члан 16.

У случају престанка функције Заштитника грађана, до избора новог Заштитника грађана ову функцију обавља заменик кога је Заштитник грађана одредио да га замењује у случају његове одсутности или спречености да обавља функцију.

Избор новог Заштитника грађана извршиће се најкасније у року од шест месеци од дана престанка функције ранијег Заштитника грађана.

III. НАДЛЕЖНОСТ

Члан 17.

Заштитник грађана је овлашћен да контролише поштовање права грађана, утврђује повреде учињене актима, радњама или нечињењем органа управе, ако се ради о повреди републичких закона, других прописа и општих аката.

Заштитник грађана је овлашћен да контролише законитост и правилност рада органа управе.

Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава.

Члан 18.

Заштитник грађана има право предлагања закона из своје надлежности.

Заштитник грађана је овлашћен да Влади односно Скупштини поднесе иницијативу за измену или допуну закона и других прописа и општих аката, ако сматра да до повреде права грађана долази због недостатака у прописима, као и да иницира доношење нових закона, других прописа и општих аката, када сматра да је то од значаја за остваривање и заштиту права грађана.

Влада, односно надлежни одбор Скупштине, су обавезни да разматрају иницијативе које подноси Заштитник грађана.

Заштитник грађана је овлашћен да у поступку припреме прописа даје мишљење Влади и Скупштини на предлоге закона и других прописа, ако се њима уређују питања која су од значаја за заштиту права грађана.

Члан 19.

Заштитник грађана је овлашћен да покрене поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости закона, других прописа и општих аката.

Члан 20.

Заштитник грађана је овлашћен да јавно препоручи разрешење функционера који је одговоран за повреду права грађана, односно да иницира покретање дисциплинског поступка против запосленог у органу управе који је непосредно одговоран за учињену повреду и то ако из поновљеног понашања функционера или запосленог произилази намера да одбијају сарадњу са Заштитником грађана или ако се утврди да је учињеном повредом грађанину причињена материјална или друга штета већих размера.

Ако нађе да у радњама функционера или запосленог у органу управе има елемената кривичног или другог кажњивог дела, Заштитник грађана је овлашћен да надлежном органу поднесе захтев, односно пријаву за покретање кривичног, прекршајног или другог одговарајућег поступка.

Члан 21.

Органи управе имају обавезу да сарађују са Заштитником грађана и да му омогуће приступ просторијама и ставе на располагање све податке којима располажу, а који су од значаја за поступак који води односно за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности, осим када је то у супротности са законом.

Заштитник грађана има право да обави разговор са сваким запосленим у органу управе када је то од значаја за поступак који води.

Заштитник грађана, односно заменик Заштитника грађана је дужан да и након престанка функције чува као тајну податке до којих дође у вршењу своје функције.

Обавеза чувања тајне односи се и на запослене у стручној служби Заштитника грађана.

Члан 22.

Заштитник грађана има право несметаног приступа заводима за извршење санкција и другим местима на којима се налазе лица која су лишена слободе, као и право да са тим лицима разговара насамо.

Члан 23.

Председник Републике, председник и чланови Владе, председник Скупштине, председник Уставног суда и функционери у органима управе дужни су да приме Заштитника грађана на његов захтев најкасније у року од 15 дана.

IV. ПОСТУПАК

Члан 24.

Заштитник грађана покрене поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи.

Поред права на покретање и вођење поступка, Заштитник грађана има право да пружањем добрих услуга, посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских слобода и права.

Члан 25.

Свако физичко или правно, домаће или странско лице које сматра да су му актом, радњом или нечињењем органа управе повређена права може да поднесе притужбу Заштитнику грађана.

Ако се ради о повреди права детета, притужбу из става 1. овог члана у име малолетног лица може поднети његов родитељ, односно законски заступник, а ако се ради о повреди права правног лица, притужбу може поднети лице овлашћено за заступање тог правног лица.

Пре подношења притужбе подносилац је дужан да покуша да заштити своја права у одговарајућем правном поступку.

Заштитник грађана ће упутити подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка, ако је такав поступак предвиђен, а неће покретати поступак док не буду исцрпљена сва правна средства.

Изузетно, Заштитник грађана може покренути поступак и пре него што су исцрпљена сва правна средства, ако би подносиоцу притужбе била нанета ненадокнадива штета или ако се притужба односи на повреду принципа добре управе, посебно некоректан однос органа

управе према подносиоцу притужбе, неблаговремен рад или друга кршења правила етичког понашања запослених у органима управе.

Заштитник грађана неће поступати по анонимним притужбама.

Изузетно, ако сматра да у анонимној притужби има основа за његово поступање, Заштитник грађана може покренути поступак по сопственој иницијативи.

Члан 26.

Притужба се подноси у писаној форми или усмено на записник и на подношење притужбе се не плаћа никаква такса, нити друга накнада.

Притужба се може поднети најкасније у року од једне године од извршене повреде права грађана, односно од последњег поступања, односно непоступања органа управе у вези са учињеном повредом права грађана.

Члан 27.

Притужба садржи назив органа на чији се рад односи, опис повреде права, чињенице и доказе који поткрепљују притужбу, податке о томе која су правна средства искоришћена и податке о подносиоцу притужбе.

На захтев подносиоца притужбе стручна лица у служби Заштитника грађана су дужна да му, без накнаде, пруже стручну помоћ у састављању притужбе.

Лица лишена слободе имају право да притужбу поднесу у запечаћеној коверти.

У свим установама у којима се налазе лица лишена слободе морају се на видан и јаван начин обезбедити одговарајуће коверте, о чему се старају управе ових установа, као и министарство надлежно за послове правде.

Члан 28.

Заштитник грађана је дужан да поступи по свакој притужби осим:

- 1) ако предмет на који се односи притужба не спада у надлежност Заштитника грађана;
- 2) ако је притужба поднета након истека рока за подношење;
- 3) ако је притужба поднета пре употребе свих расположивих правних средстава, а нису испуњени услови из члана 25. став 5. овог закона;
- 4) ако је притужба анонимна;
- 5) ако притужба не садржи потребне податке за поступање, а подносилац недостатак не отклони ни у накнадном року одређеном за допуну притужбе, нити се обрати служби Заштитника грађана за стручну помоћ у отклањању недостатка.

Ако због неког од разлога из става 1. овог члана нема основа за поступање Заштитника грађана, Заштитник грађана ће одбацити притужбу, о чему је дужан да обавести подносиоца, уз навођење разлога за одбацивање.

Члан 29.

О покретању и завршетку поступка Заштитник грађана обавештава подносиоца притужбе, као и орган управе против којег је поднета притужба.

Орган управе је обавезан да одговори на све захтеве Заштитника грађана, као и да му достави све тражене информације и списе у року који он одреди, а који не може бити краћи од 15, нити дужи од 60 дана.

Заштитник грађана може, у нарочито оправданим случајевима, да органу управе не открије идентитет подносиоца притужбе.

Члан 30.

Ако орган против којег је поднета притужба сам отклони недостатке, Заштитник грађана ће о томе обавестити подносиоца притужбе и оставити му рок од 15 дана да се изјасни да ли је таквим поступком задовољан.

Ако подносилац притужбе одговори да је задовољан начином на који је отклоњен недостатак, као и ако подносилац притужбе уопште не одговори у остављеном року, Заштитник грађана ће обуставити поступак.

Члан 31.

Након утврђивања свих релевантних чињеница и околности Заштитник грађана може обавестити подносиоца притужбе да је притужба неоснована или може утврдити да су постојали недостаци у раду органа управе.

Ако нађе да су постојали недостаци у раду органа управе, Заштитник грађана ће упутити препоруку органу о томе како би уочени недостатак требало отклонити.

Орган управе је дужан да, најкасније у року од 60 дана од дана добијања препоруке обавести Заштитника грађана о томе да ли је поступио по препоруци и отклонио недостатак, односно да га обавести о разлозима због којих није поступио по препоруци.

Изузетно, ако постоји опасност да ће због неотклањања недостатка, права подносиоца притужбе бити трајно и у значајном обиму оштећена, Заштитник грађана у својој препоруци органу управе може утврдити и краћи рок за отклањање недостатка, с тим што тај рок не може бити краћи од 15 дана.

Ако орган управе не поступи по препоруци, Заштитник грађана може о томе да обавести јавност, Скупштину и Владу, а може и да препоручи утврђивање одговорности функционера који руководи органом управе.

Члан 32.

Заштитник грађана може поступити и по сопственој иницијативи када на основу сопственог сазнања или сазнања добијених из других извора, укључујући изузетно и анонимне притужбе, оцени да је актом, радњом или нечињењем органа управе дошло до повреде људских слобода или права.

Одредбе чл. 29. до 31. овог закона сходно се примењују и на поступак који Заштитник грађана покрене по сопственој иницијативи.

V. ИЗВЕШТАЈ СКУПШТИНИ И САРАДЊА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА СА ДРУГИМ ОРГАНИМА

Члан 33.

Заштитник грађана подноси Скупштини редован годишњи извештај у коме се наводе подаци о активностима у претходној години, подаци о уоченим недостацима у раду органа управе, као и предлози за побољшање положаја грађана у односу на органе управе.

Извештај о раду се подноси најкасније до 15. марта наредне године и објављује се у «Службеном гласнику Републике Србије» и на Интернет страници Заштитника грађана, а доставља се и средствима јавног информисања.

У току године Заштитник грађана може да подноси и посебне извештаје, ако за тим постоји потреба.

Члан 34.

Односи између Заштитника грађана и органа аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе надлежних за питања заштите права грађана заснивају се на међусобној сарадњи, у оквиру надлежности Заштитника грађана утврђених овим законом.

Заштитник грађана сарађује са омбудсманом аутономне покрајине и грађанским браниоцем (омбудсманом) у јединицама локалне самоуправе у којима је он установљен, као и са надлежним службама председника Републике и Скупштине, у циљу размене информација о уоченим проблемима и појавама у раду и поступању органа управе са становишта заштите и унапређења људских слобода и права.

Члан 35.

Ако Заштитник грађана прими притужбу која се односи на повреде права грађана учињене актима, радњама или нечињењем органа управе, а не ради се о повреди републичких закона, других прописа и општих аката, већ о повреди прописа или општег акта аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе, доставиће такву притужбу без одлагања омбудсману аутономне покрајине, односно грађанском браниоцу (омбудсману) јединице локалне самоуправе, ако је установљен.

Ако орган аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе надлежан за питања заштите права грађана прими притужбу која се односи на повреде републичког закона, другог прописа или општег акта, доставиће такву притужбу, без одлагања Заштитнику грађана.

Ако подносилац у притужби указује истовремено на повреду републичког закона, другог прописа или општег акта и на повреду прописа или општег акта аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе, орган коме је притужба достављена (Заштитник грађана, омбудсман аутономне покрајине или грађански бранилац-омбудсман јединице локалне самоуправе) поступаће по њој у делу својих надлежности, а копију притужбе ће проследити другом надлежном органу (Заштитнику грађана, омбудсману аутономне покрајине или грађанском браниоцу-омбудсману јединице локалне самоуправе, ако је такав орган установљен), ради поступања у делу његових надлежности, сходно ст. 1. и 2. овог члана.

VI. ПРАВО НА ПЛАТУ

Члан 36.

Заштитник грађана има право на плату у висини плате председника Уставног суда, а заменици у висини плате судије Уставног суда.

VII. СРЕДСТВА ЗА РАД ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Члан 37.

Средства за рад Заштитника грађана обезбеђују се у буџету Републике.

Заштитник грађана сачињава предлог средстава за наредну годину и доставља га Влади ради укључивања као саставни део предлога буџета Републике, с тим што предлог мора бити сачињен по методологији и критеријумима који важе за остале буџетске кориснике.

Годишња средства за рад Заштитника грађана треба да буду довољна да омогуће његово делотворно и ефикасно остваривање функције, као и да буду у складу са макроекономском политиком Републике.

VIII. СТРУЧНА СЛУЖБА

Члан 38.

За вршење стручних и административних послова образује се стручна служба Заштитника грађана.

Радам стручне службе руководи генерални секретар, који мора бити лице са завршеним правним факултетом, најмање пет година радног искуства и који мора испуњавати услове за рад у органима државне управе.

Заштитник грађана доноси општи акт о организацији и систематизацији послова стручне службе, на који сагласност даје Народна скупштина.

Заштитник грађана доноси одлуку о пријему у радни однос запослених у стручној служби.

На генералног секретара и остале запослене у стручној служби Заштитника грађана примењују се прописи којима се уређују радни односи у државним органима.

IX. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 39.

Скупштина ће изабрати Заштитника грађана у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Заштитник грађана ће поднети предлог за избор заменика у року од три месеца од дана ступања на дужност, а Скупштина ће изабрати заменике Заштитника грађана у року од два месеца од дана подношења предлога.

Члан 40.

Општи акт о организацији и раду стручне службе Заштитник грађана ће донети у року од 60 дана од дана ступања на дужност.

Пријем запослених у стручну службу Заштитник грађана извршиће се у року од 60 дана од дана ступања на снагу општег акта о организацији и раду стручне службе.

Члан 41.

Скупштина ће ускладити одредбе свог Пословника са одредбама овог закона у року од шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

Пословником Скупштине уредиће се начин поступања по поднетом редовном извештају, као и по посебним извештајима Заштитника грађана.

Члан 42.

Влада ће, до ступања на снагу општег акта о организацији и раду стручне службе Заштитника грађана, на предлог Заштитника грађана, обезбедити простор, средства и друге неопходне услове за почетак рада.

Члан 43.

Заштитник грађана неће поступати по случајевима насталим пре ступања на снагу овог закона.

Члан 44.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".